

IN MIJN NAAM

Matteüs 18:20

Theologische Universiteit Kampen

Steunpunt liturgie

Naast de betrokkenheid op digitaal uitgezonden kerkdiensten, is er ook behoefte om zelf vorm te geven aan geestelijke ontmoeting, viering en gebed. Om daaraan structuur en vorm te geven, bieden de Theologische Universiteit Kampen en het Steunpunt Liturgie samen deze handreiking, onder de titel *In Mijn Naam...* (Matteüs 18: 20).

Ieder week wordt er een nieuwe aflevering geplaatst. Deze dertiende aflevering biedt een viering voor zondag 31 mei, Pinksteren.

13

Een levend hart

Viering voor 31 mei, de vijftigste dag van de Paastijd: Pinksteren

Het begin

De paaskaars wordt aangestoken

K Licht van Christus,
 vuur van de Geest.

Gebed:

O God, midden in chaos schiep u het licht,
midden in de woestijn klonk uw stem vanuit het vuur,
midden in de woestijn sloot u een verbond met uw volk,
U liet uw mensen niet alleen en zond uw Geest.
Vul ook ons/mij met de warmte van die Geest,
zodat we in alle omstandigheden en in alle onzekerheid op u vertrouwen
en door u bezielt en bemoedigd

onze weg kunnen gaan,
hoe die weg ook loopt,
wat die weg ook brengt.

Lied: LB 681 'Veni Sancte Spiritus' ('Tui amoris ignem'; Taizé 14)¹

Alternatief: Psalm 104, couplet 1 en 8.

Rond de Bijbel

Lezing 1: Exodus 24: 3-9, 15-18

Mozes maakte het volk bekend met alle geboden en regels die de HEER had gegeven, en het volk verklaarde eenstemmig dat het zich zou houden aan alles wat de HEER geboden had. Hierna schreef Mozes alles op wat de HEER had gezegd.

De volgende morgen bouwde hij aan de voet van de berg een altaar en richtte hij twaalf gedenksteden op, voor elk van de twaalf stammen van Israël één. Hij droeg een aantal jonge Israëlieten op om de HEER brandoffers te brengen en stieren te slachten voor een vredeoffer. Mozes nam de helft van het bloed en deed dat in schalen, de andere helft goot hij tegen het altaar. Vervolgens nam hij het boek van het verbond en las dit aan het volk voor, en zij zeiden: 'Alles wat de HEER gezegd heeft zullen we ter harte nemen.' Toen nam Mozes het bloed en besprenkelde daarmee het volk. 'Met dit bloed,' zei hij, 'wordt het verbond bekrachtigd dat de HEER met u heeft gesloten door u al deze geboden te geven.'

Hierna ging Mozes de berg op, samen met Aäron, Nadab, Abihu en zeventig oudsten van het volk, en zij zagen de God van Israël. Onder zijn voeten was er iets als een plaveisel van saffier, helder stralend als de hemel zelf. Deze vooraanstaande Israëlieten werden niet door God gedood: zij zagen hem, en zij aten en dronken.

Terwijl Mozes de berg op ging, werd deze overdekt door een wolk: de majesteit van de HEER rustte op de Sinai. Zes dagen lang bedekte de wolk de berg. Op de zevende dag riep de HEER Mozes vanuit de wolk. En terwijl de Israëlieten de majesteit van de HEER zagen, als een laaiend vuur op de top van de berg, ging Mozes de wolk binnen en klom hij verder omhoog. Veertig dagen en veertig nachten bleef hij op de berg.

Kevin Ohlin, Exodus 24,16

¹ Om te luisteren: <https://www.youtube.com/watch?v=YkfSQO9aQG8>

Gedicht:

Wat vrolijk over U geschreven staat:
dat Gij zijt de gloed van al wat leeft,
de ziel die vonkt of als een brand uitslaat
de adembron die ons te drinken geeft.

Wat vurig staat geschreven: dat Gij komt
'redden wat verloren is', dat woord,
dat Gij het hart hebt, ogen, dat Gij hoort,
'Ik zal er zijn', zonsopgang, nieuw verbond.

Dat hoge woord, geschreven wit op zwart,
trouw van trouw, hoe heeft het ons bevrijd,
beschaamd, vervoerd, getroost, dan weer getart.
Hoe dorsten wij te weten wie Gij zijt.

Lezing 2: Ezechiël 11: 17-20

Dit zegt God, de HEER: Ik zal jullie weghalen bij die volken, ik zal jullie terugbrengen uit de landen waarover jullie verspreid zijn en ik zal jullie je land teruggeven! Dan zullen zij daarheen terugkeren en alle afschuwelijke afgoden uit het land verwijderen. Dan zal ik hen eensgezind maken en hun een nieuwe geest geven; ik zal hun versteende hart uit hun lichaam halen en hun er een levend hart voor in de plaats geven. Dan zullen ze mijn wetten gehoorzamen en mijn regels in acht nemen. Zij zullen mijn volk zijn en ik zal hun God zijn.

Overweging

'Mijn hart is niet van steen,
een geval van zuiver hout.
't Was het beste dat ik vinden kon
Toen iemand wegging met het goud.'

Een aardige gedachte van gelegenheidsbandje De Poema's uit 1999. Een mensenhart is meestal niet van steen, en tegelijk bestaat er ook niemand met een gouden hartje. Het zit er meestal wat tussenin. Het kan versteend raken als we maar te lang ons best doen. Maar het kan ook verzachten. Weer ergens naar uitgaan. Weer vlam vatten.

Maar waar Ezechiël het over heeft: een levend hart – een 'hart van vlees' zoals het zo lekker plastisch in de oude vertaling stond – wie durft dat aan? Het klinkt mooi, het klinkt poëtisch, het klinkt naar het evangelie: 'Ik zal jullie een levend hart geven in plaats van een versteend hart'. Dat klinkt als nieuw leven dat geblazen wordt in een dal vol dorre doodsbeenderen. Dat klinkt als de adem van God die waait door een graf op de paasochtend.

Dus ja, Heer, doe ons zo'n levend hart! Stort uw Geest over ons uit, zodat ons hart leeft en een bron van leven wordt.

Maar een hart dat leeft kan ook pijn lijden. Een hart van steen voelt tenminste niets. Een levend hart kan blij zijn, maar ook verdrietig. Het voelt mee met armoede en vervolging en het kan voelen wat eenzaamheid is.

De Geest van God ontvangen, dat betekent een levend hart ontvangen. Anders gezegd: dat betekent sensitiviteit ontvangen. De eenheid met Christus door zijn Geest maakt gevoelig. Je hart is bij God en dus voelt het de schoonheid van de schepping, maar ook haar gevallenheid. Het voelt verbondenheid met de mensen, maar ook de onverbondenheid. Het kan immens verlangen naar heelheid en recht, maar voelt maar al te goed dat de wereld gebroken is en een plek van onrecht.

‘Maak ons hart onrustig, God’, zingt een christelijk lied.² Een vreemde zin op het eerste gezicht. Je zou verwachten dat we God om rust vragen. Maar nee: maak ons onrustig. Maak ons ontevreden met deze wereld zoals die is. Omdat die vaak op geen enkele manier lijkt op Gods nieuwe wereld, zijn koninkrijk.

Dus wie de Geest van God in zijn hart ontvangt, krijgt die een altijd onrustig, zeg maar ‘gestrest’ hart? Je zou het zeggen en er bijna wanhopig van worden.

Gelukkig is Jezus het begin, het midden en het einde, de middelaar en het doel zelf. Ons hart moet af en toe uit z’n versteende staat gehaald worden, maar wij hoeven het koninkrijk van God niet voor elkaar te boksen met een gestrest hart:

‘Ik laat jullie vrede na; mijn vrede geef ik jullie, zoals de wereld die niet geven kan. Maak je niet ongerust en verlies de moed niet.’

Lezing 3: Handelingen 2: 1-24

Toen de dag van het Pinksterfeest aanbrak waren ze allen bij elkaar. Plotseling klonk er uit de hemel een geluid als van een hevige windvlaag, dat het huis waar ze zich bevonden geheel vulde. Er verschenen aan hen een soort vlammen, die zich als vuurtongen verspreidden en zich op ieder van hen neerzetten, allen werden vervuld van de heilige Geest en begonnen op luide toon te spreken in vreemde talen, zoals hun door de Geest werd ingegeven.

In Jeruzalem woonden destijds vrome Joden, die afkomstig waren uit ieder volk op aarde. Toen het geluid weerklonk, dromden ze samen en ze raakten geheel in verwarring omdat ieder de apostelen en de andere leerlingen in zijn eigen taal hoorde spreken. Ze waren buiten zichzelf van verbazing en zeiden: ‘Het zijn toch allemaal Galileeërs die daar spreken? Hoe kan het dan dat wij hen allemaal in onze eigen moedertaal horen? Parten, Meden en Elamieten, inwoners van

² De tekst is onder de viering bij ‘Bij de viering – praktische suggesties’ te vinden.

Mesopotamië, Judea en Kappadocië, mensen uit Pontus en Asia, Frygië en Pamfylië, Egypte en de omgeving van Cyrene in Libië, en ook Joden uit Rome die zich hier gevestigd hebben, Joden en proselieten, mensen uit Kreta en Arabië – wij allen horen hen in onze eigen taal spreken over Gods grote daden.’

Verbijsterd en geheel van hun stuk gebracht vroegen ze aan elkaar: ‘Wat heeft dit toch te betekenen?’ Maar sommigen zeiden spottend: ‘Ze zullen wel dronken zijn’.

Daarop trad Petrus naar voren, samen met de elf andere apostelen, verhief zijn stem en sprak de menigte toe: ‘U, Joden en inwoners van Jeruzalem, luister naar mijn woorden en neem ze ter harte. Deze mensen zijn niet dronken, zoals u denkt; het is immers pas het derde uur na zonsopgang. Wat hier nu gebeurt, is aangekondigd door de profeet Joël: “Aan het einde der tijden, zegt God, zal ik over alle mensen mijn geest uitgieten. Dan zullen jullie zonen en dochters profeteren, jongeren zullen visioenen zien en oude mensen droomgezichten. Ja, over al mijn dienaren en dienaressen zal ik in die tijd mijn geest uitgieten, zodat ze zullen profeteren.

Klankmeditatie: ‘Veni Creator Spiritus’

Toelichting:

Dit lied is wereldwijd een van de bekendste Pinksterliederen. Het gaat terug op de 9de eeuw, is geschreven in het Latijn en heeft een gregoriaanse melodie. Via Maarten Luther en zijn Duitse vertaling (‘Komm, Gott Schöpfer, Heiliger Geist’) ging het lied ook in de kerken van de Reformatie mee. In de gereformeerde traditie was het bekend als ‘O Schepper, Geest, woon in uw kerk’. Nu wordt vooral de vertaling van Jan Willem Schulte Nordholt gezongen. Het lied bestaat uit 6 (7) coupletten (het laatste is een lofverheffing).

Voor de klankmeditatie worden hier deze opzet gegeven:

- 1. Om te beginnen het eerste couplet van de hymne;*
- 2. daarna een keuze uit verschillende opties. Want dit lied wordt tot op vandaag op allerlei manieren gezongen en bewerkt (en het gaat hier nog maar om een kleine keuze).*

1. Het eenstemmige lied, couplet 1:

- Muziek: <https://www.youtube.com/watch?v=tudY2cnyu0o> van 0:00 – 0:28
- Tekst:

*Veni, creator Spiritus
mentes tuorum visita,
imple superna gratia,
quae tu creasti pectora.*

*Kom Schepper, Geest, daal tot ons neer,
houd Gij bij ons uw intocht, Heer;
vervul het hart dat U verbeidt³,
met hemelse barmhartigheid.*

2. Maak een keuze uit:

³ Verbeiden: verwachten

- Het vervolg van de eerste opname: de overige coupletten, afgewisseld met middeleeuwse meerstemmige bewerkingen.
- Johann Sebastian Bach, 'Komm, Heiliger Geist' BWV 651, gespeeld door Leo van Doeselaar:
<https://www.youtube.com/watch?v=LhFz3fPHxxQ> – een vurig bruisende orgelbewerking bij Luthers versie van 'Veni creator spiritus'.
- Jacques Berthier, *Veni Creator Spiritus*:
<https://www.youtube.com/watch?v=BXifX8OQb08>: 'Veni Creator Spiritus' zoals het in Taizé wordt gezongen.
- Jonathan Harvey, *Come, Holy Ghost* (1984):
<https://www.youtube.com/watch?v=ueq-Ju5dMls>: Een vocaal, kleurig klankweefsel.
- Gustav Mahler, *Veni Creator Spiritus* (dl I uit Symfonie nr. 8):
<https://www.youtube.com/watch?v=plqzqdEWJNA>: groots symfonisch klankgeweld. Eigenlijk niet om bij te mediteren...
- Sela, *Veni Creator Spiritus*:
<https://www.youtube.com/watch?v=tNZe5phAW80> [NB: youtube geeft alleen het eerste deel; het geheel is op spotify te beluisteren]: Een oud lied in een nieuw jasje.

Geloofsbelijdenis

Wij geloven in één God,
de almachtige Vader,
Schepper van de hemel en de aarde,
van alle zichtbare en onzichtbare dingen.

En in één Heer Jezus Christus,
de eniggeboren Zoon van God,
geboren uit de Vader vóór alle eeuwen,
God uit God,
Licht uit Licht,
waarachtig God uit waarachtig God;
geboren, niet geschapen,
één van wezen met de Vader;
door Hem zijn alle dingen geworden.
Ter wille van ons mensen en van ons behoud
is Hij neergedaald uit de hemel
en vlees geworden door de Heilige Geest uit de maagd Maria
en is mens geworden.

Hij is ook voor ons gekruisigd onder Pontius Pilatus,
heeft geleden en is begraven.

Op de derde dag is Hij opgestaan overeenkomstig de Schriften.

Hij is opgevaren naar de hemel,
zit aan de rechterhand van de Vader
en zal in heerlijkheid weerkomen
om te oordelen de levenden en de doden.
En zijn rijk zal geen einde hebben.

En in de Heilige Geest,
die Heer is en levend maakt,
die van de Vader en de Zoon uitgaat,
die samen met de Vader en de Zoon aanbeden en verheerlijkt wordt,
die gesproken heeft door de profeten.
En één heilige, algemene en apostolische kerk.
Wij belijden één doop tot vergeving van zonden.
Wij verwachten de opstanding van de doden
en het leven van de komende eeuw.

Amen

Gebed en geven

Geven: zie direct na de viering.

Voorbede

Geest van God,
daal neer over de chaos van onze wereld
waar mensenhanden het leven verscheuren
in armoe, honger, lijden en verdriet,
waar het duister heerst
van gevangenschap en oorlog,
de leegte van ontheemding en mensen op de vlucht,
de woestijn van ontbering en uitzichtloosheid.
Geest van God,
beziel ons
en scheid licht van duisternis.

Geest van God,
daal neer als een vuur over onze wereld:
dat wij warmte bieden aan wie in de kou staan,
dat geestdrift ons mag aansteken:
dat volken elkaars taal leren spreken en verstaan.
Herschep ons wanneer we moedeloos zijn,
doe ons ontbranden wanneer we uitgedoofd zijn.
Geest van God,
beziel ons,
dat uw vuur onze harten loutert.

Geest van God,
die in ons bidt,
die in ons werkt,
blijf ons doordringen
met uw gaven
en zend uw Adem
door ons heen.

In stilte zijn we bij u, leest u wat er in de diepte van ons hart leeft

.....

Hemelse vader van ons,
vader van een nieuw heilig leven in ons!
Laat uw naam geheiligd worden door ons geloof.
Laat uw rijk komen:
heel onze hoop!
Laat uw wil geschieden,
die alles en allen verenigt in één liefde:
dat die wil geschiede
niet enkel in de wereld van
de U onderdanige geesten,
maar ook in onze natuur
die zich vrijwillig van U afgescheiden heeft.

Maar neem juist daarom ons menselijk leven
en zuiver het door uw levendmakende geest.
Neem al onze rechten
en rechtvaardig ons door uw waarheid.
Neem al onze krachten en heel onze wijsheid,
want ze zijn ons niet voldoende in onze strijd
tegen het onzichtbare kwaad.

Gijzelf,
leidt ons tot volmaaktheid lang uw ware weg.
Wat van U is het rijk, de macht en de heerlijkheid
in de eeuwen.

Amen

Afronding

Lied: LB 672 'Kom laat ons deze dag', couplet 1 en 7

Alternatief: LB 675 'Geest van hierboven'⁴ | LB 683 ' 't Is feest vandaag, 't is pinksterfeest' (Alles Wordt Nieuw)⁵ | LB 695 'Heer, raak mij aan met uw adem'⁶ | LB 700 'Als de wind die waait met vlagen'⁷

Beeldmeditatie

Zegen:

Ik laat jullie vrede na; mijn vrede geef ik jullie,
zoals de wereld die niet geven kan.
Maak je niet ongerust en verlies de moed niet.
Jullie hebben toch gehoord dat ik zei dat ik wegga en bij jullie terug zal komen?

God, wees ons genadig en zegen ons,
laat het licht van uw gelaat over ons schijnen,
dan zal men op aarde uw weg leren kennen,
in heel de wereld uw reddende kracht.

⁴ Om te luisteren: https://www.liedboekcompendium.nl/lied/675-geest-van-hierboven-6_3_7 (onder de toelichting)

⁵ Om te luisteren: <https://www.youtube.com/watch?v=KZ7rNkmCajw>

⁶ Om te luisteren: https://www.liedboekcompendium.nl/lied/695-heer-raak-mij-aan-met-uw-adem-6_5_7

⁷ Om te luisteren (alleen de melodie!): https://www.youtube.com/watch?v=yc_Cu1-NLIU

Laat (als dat tenminste veilig is) de kaars de hele dag branden. Of steek de kaars vanavond bij de maaltijd weer aan.

Tijd voor geven

- Aandacht: Stuur een pinkstergroet, door middel van een kaartje, via social media, of live (via telefoon of video call). Vraag je af: wie wordt al snel over het hoofd gezien? Geef daar je aandacht aan.
- Geld geven (als dat nog niet gedaan is): Wycliffe bijbelvertalers. Zie <https://www.wycliffe.nl/geven/gift/>

Bij de viering – praktische suggesties en achtergronden

- Deze viering is zo gemaakt dat het een doorlopend geheel is. Maar ook kunnen er onderdelen uit worden gebruikt, of de viering kan op onderdelen worden aangepast aan de eigen mogelijkheden.
Ze is bedoeld voor vieringen thuis, maar kan ook gebruikt worden als uitgangspunt voor online-vieringen.
En natuurlijk kun je het ook samen met anderen doen, verbonden via skype/facetime/zoom of wat dan ook. (Alleen lukt zingen op die manier niet zo goed... Tja, is er misschien iemand die het alleen durft, voor iedereen?)
- Afkortingen:
 - LB = Liedboek (2013)
 - LvK = Liedboek voor de kerken (1973)
 - GK = Gereformeerd Kerkboek (2017)
 - GK06 = het oude Gereformeerd Kerkboek (2006)
 - HH = Hemelhoog (opvolger Evangelische Liedbundel)
- Bij het aansteken van de (Paas)kaars: de afkorting K staat voor de persoon die de **K**aars aansteekt. Zijn er kinderen bij deze viering betrokken, laat dan een van hen de kaars aansteken. De K staat dan voor **K**ind. De A staat voor allen. Als er in deze viering een tekst vet gedrukt staat kan iedereen deze tekst uitspreken.
In alle gevallen: maak van te voren een afspraak wie wat voor haar of zijn rekening neemt.
En natuurlijk kan de verdeling over meerdere stemmen ook achterwege blijven. Dan neemt één persoon de tekst voor zijn of haar rekening. Als er een steeds herhaalde tekst tussen staat, zou die in dit geval kunnen vervallen.

- Werkvorm: Lees onderstaand gedicht:

Het was als droomden wij. De morgen
werd gevuld met nieuw geluid. Geen zacht gesuis
van ochtendkoelte, geen storm die bomen buigen doet.
Een hemels gedruis, als van een brand die aangeblazen
door de wind, de lucht vervult en niet te stuiten is.

Deze dag, geboren door de woorden van de Eeuwige,
van Hem. Zijn adem als onblusbaar vuur – zoals Hij
eens aan Mozes toonde – dat tongen losmaakt,
talen aaneensmeedt en oren ontstopt. We verstomden,
dromden bijeen, lachten vol ongeloof: Gods taal is mondiaal.

Wij, geroepen uit alle hoeken van de aarde, vreemde
Eerstelingen van een nieuwe bakermat.

Ati van Gent

Pinksteren: in dit gedicht komen allerlei (Bijbelse) beelden en gebeurtenissen samen.
Niet met zoveel woorden, niet uit te leggen hoe en waarom ze samen moeten
klinken, maar om beelden, gedachten, associaties op te roepen.

Werkt dat zo bij jou? Probeer eens wat onder woorden te brengen (en niemand
houdt je tegen om zelf een gedicht te maken).

Lukt het niet? Dat geeft niet, je bent niet de enige. Lees maar:

Nadat wij Handelingen 2 gelezen hadden,
de wind was gaan liggen, het vuur werd gedoofd,
de talen weer dicht gingen, de monden van spotters
waren gesnoerd en Petrus eindelijk was uitgepraat

Zocht ik een witte bladzij om wat de tekst
had losgemaakt, omhooggehaald, teweeggebracht
en door elkaar gegooid, een plaats te geven,
weg te schrijven en maar te vergeten.

Het blad bleef wit. De letters die ik nodig heb
om woorden van te maken, trillen als een vuur
dat niet te zien is in de lucht. Ik kan daar
enkel maar iets mee als ik me durf te branden.

Len Borgdorf

- Teksten en afbeeldingen waarbij geen bronvermelding is opgenomen:
 - Afbeelding bij Handelingen 2: Christel Holl, *Netzwerk des Geistes*. Zie ook: <https://www.klosterkunst.de/christel-holl>
 - Overweging: Wolter Huttenga (TU Kampen)
 - Voorbede:
 - Eerste gebed (tot 'stilte': Paul Bruggeman en Gerard Zuidberg, *Om de Geest*)
 - Tweede gebed (na 'stilte': Vladimir Solovjov, *Onze Vader*)
 Beide gebeden zijn afkomstig uit: Piet Thomas, *Groot Gebedenboek*. Uitg. Lannoo/Callenbach.
 - Beeldmeditatie: Jaco Weij (Deputaten/Commissie Eredienst), tekst, Jaap Kooiker (NGK Rijsenhout), beeld.
 - Zegen: Psalm 67,2-3; Joh. 14,27-28a
 - Gedichten bij de werkvorm hierboven zijn afkomstig uit de bundel *Schriftgedichten* (uitg. Royal Jongbloed, Heerenveen).
- Tekst van het lied 'Maar ons hart onrustig, God':

*Maak ons hart onrustig, God,
Dat het ontevreden klopt
Als we mooie leugens horen
En gemakkelijke woorden!
Maak ons hart onrustig, God*

*Laat ons dwaas en koppig zijn.
Laat ons doorgaan tot het eind.
Gaat het onze kracht te boven,
Laat ons dan in U geloven.
Laat ons dwaas en koppig zijn.*

*Stort in ons uw tranen uit.
Mensen worden uitgebuit,
Weggeschopt en opgesloten.
Zegen hen als wij hen troosten.
Stort in ons uw tranen uit.*

*Want het is uw koninkrijk
Tot in alle eeuwigheid.*

*Steek in ons uw woede aan
Om het onrecht te weerstaan!
Geef ons moed om op te treden.
Laat ons vechten voor de vrede.
Steek in ons uw woede aan.*

Schrijvers voor gerechtigheid
(Roald Schaap, Liesbeth Goedbloed,
Menno van der Beek,)

- Samenstelling: Anje de Heer (Steunpunt Liturgie) en Annemarie Kuijvenhoven (TU Kampen)
- Samen in gesprek? Zie ook: <https://lerenindekerk.nl/lerenindekerk/thuisvieringen/>